

УДК 657

Гавдида Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТРОЛЬ: ШЛЯХ ДО ПРОЗОРОСТІ ТА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Havdyda Khrystyna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

ECONOMIC CONTROL: IS THE PATH TO TRANSPARENCY AND THE FIGHT AGAINST CORRUPTION

В умовах глобалізації, економічної нестабільності та поширення корупційних ризиків економічний контроль набуває особливої ваги як ключовий інструмент забезпечення ефективного управління державними та корпоративними ресурсами. У демократичних державах система економічного контролю виконує не лише функцію перевірки фінансово-господарської діяльності, але й є запорукою прозорості, підзвітності та ефективності влади. У цьому контексті економічний контроль слід розглядати не лише як технічний процес, а як стратегічний інструмент протидії корупції та основний компонент розвитку доброчесного суспільства.

Сутність економічного контролю полягає у цілеспрямованому спостереженні, перевірці та оцінці законності, доцільності, ефективності використання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів. Він здійснюється як у державному, так і в приватному секторі, охоплює всі етапи управлінського процесу — від планування до реалізації та аналізу результатів. У широкому значенні економічний контроль є гарантією фінансової дисципліни, відповідності діяльності суб'єктів господарювання чинному законодавству та недопущення зловживань.

На практиці економічний контроль реалізується через такі форми як внутрішній аудит, державний фінансовий контроль, зовнішній аудит, ревізії, інспектування, а також контроль з боку антикорупційних органів та громадськості. Найбільш ефективною виявляється система, де ці елементи взаємодіють у межах єдиної стратегії запобігання порушенням і забезпечення прозорості. Наприклад, внутрішній аудит на підприємстві дозволяє вчасно виявляти ризики та запобігати їх негативним наслідкам, тоді як державний фінансовий контроль спрямований на дотримання норм законодавства у сфері використання бюджетних коштів, державного майна та ресурсів.

Окрему увагу варто приділити ролі економічного контролю в боротьбі з корупцією. У багатьох країнах корупційні прояви мають системний характер і стосуються саме сфери розподілу та витрачання державних коштів, проведення тендерів, надання дозволів тощо. Відсутність належного контролю, недосконалі процедури перевірки, непрозорість фінансових операцій створюють передумови для зловживань, незаконного привласнення коштів, неефективного управління ресурсами. У такій ситуації економічний контроль має відігравати не лише реактивну, а й превентивну функцію — створювати умови, за яких корупційні дії стають максимально ускладненими, ризикованими та виявляються на ранніх стадіях.

Міжнародний досвід свідчить про те, що ефективна антикорупційна політика неможлива без сильної, незалежної та професійної системи економічного контролю. Так, у скандинавських країнах — Швеції, Норвегії, Данії — забезпечення прозорості у фінансово-господарській діяльності держави здійснюється через незалежні контрольні інститути, прозору звітність, активну участь громадськості та медіа. У США та Великобританії особлива увага приділяється функціонуванню механізмів зовнішнього аудиту, антикорупційного комплаєнсу, автоматизації процесів державних закупівель.

Ці країни довели, що поєднання технологічних рішень, належного правового регулювання та відкритості створює реальні бар'єри для корупції.

В Україні питання ефективного економічного контролю є надзвичайно актуальним. Попри численні спроби реформування системи державного фінансового контролю, створення антикорупційних органів, запровадження системи електронних закупівель ProZorro, електронного декларування тощо - рівень довіри до інституцій залишається низьким, а корупційні ризики високими. Це свідчить про необхідність не лише технологічного оновлення, але й формування нової культури відповідальності та прозорості. Окрему увагу слід приділити підвищенню ролі громадського контролю. Активна участь громадянського суспільства, незалежних експертів, журналістів у процесах моніторингу бюджетних витрат, аналізу ефективності рішень, подання запитів та скарг - є важливою частиною демократичного контролю над владою. Інструменти відкритих даних, державних реєстрів, платформи громадського моніторингу мають бути максимально доступними, зрозумілими та інтегрованими в систему державного управління. Крім того, варто приділити увагу питанням цифровізації економічного контролю. Впровадження інформаційних систем, штучного інтелекту, аналізу великих даних дозволяє автоматизувати процеси перевірки, виявляти аномалії, дублювання, неефективні витрати або ознаки фальсифікації. Такі рішення зменшують людський фактор, знижують можливості для корупційних змов, підвищують точність і оперативність аналітичної роботи.

Таким чином, ефективний економічний контроль є основою для забезпечення прозорості, запобігання корупції та сталого розвитку держави. Для цього необхідно вдосконалити законодавче регулювання, забезпечити незалежність контрольних інституцій, підвищити рівень професіоналізму контролерів, стимулювати використання інноваційних технологій, а також активізувати громадський контроль. Тільки через поєднання цих чинників можливе створення дієвої та ефективної системи, здатної забезпечити справедливість, доброчесність та ефективне управління публічними ресурсами. Відповідно, економічний контроль має стати не лише інструментом звітності, а справжнім індикатором демократичності та прозорості суспільства.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М. Цифровізація державного управління: нові виклики для контролю. *Вісник НАН України*. 2023. № 3. С. 26–31.
2. Бутинець Ф. Ф. Економічний контроль: теорія і практика. Житомир: ЖДТУ, 2021. 456 с.
3. Корінько М. Д. Державний фінансовий контроль в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінанси України*. 2022. № 2. С. 14-25.
4. Корольок Т.М. Цифрова трансформація інформаційних процесів: досвід вітчизняних підприємств. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18 лютого 2021 р.) / відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. 565 с. С. 338-340.
5. Краузе О. Сучасний стан та перспективи розвитку економічного контролю в умовах діджиталізації / Розвиток соціально-економічних систем в геоekonomічному просторі»: монографія /за ред.. С. Співака. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2024. С. 49-83.
6. Краузе О., Бойко О. Роль хмарних технологій в удосконаленні обліково-аналітичних процесів / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія /за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 36-45. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
7. Проект ProZorro - система публічних закупівель України. URL: <https://prozorro.gov.ua>